

Het bijbelse kernwoord 'ziel' ¹

Oude Testament

Het Hebreeuwse woord voor ziel 'nèfèsj' (= keel, adem) is aanduiding van 'levend wezen', bijv. in Gen. 2:7: de mens werd gemaakt tot een 'nèfèsj' -levend wezen. Het bestaan van de mens is aan God te danken. Ook het dier is zo'n 'nèfèsj' (Gen. 1:20). De 'nèfèsj' zetelt in het bloed (Lev. 17:11). Ziel en lichaam zijn ten nauwste aan elkaar verbonden. De uitdrukking 'mijn ziel van de dood (dodenrijk = 'sjeool') redden' = mijn leven redden uit doodsgevaar (Ps. 86:13 bv.).²

De 'nèfèsj' is dus vooral het totale bestaan van de mens, zijn 'ik' (zoveel zielen = zoveel mensen). Na de dood gaat de mens over tot een andere bestaanswijze. Toch duidt het woord 'nèfèsj' vaak ook de mens aan naar zijn binnenkant gezien (Ps. 42: mijn ziel dorst...). De ziel is dan de zetel van affecten (rouw, hunkering, liefde...), het hart. Zo is het woord aanduiding van het levend zijn, van het bestaan van de mens in zijn totaliteit én aanduiding van 's mensen

gevoelsorgaan en geestvermogens, de zetel ook van zijn relatie met God. In die zin wordt in het OT ook wel het Hebreeuwse woord 'ruach' parallel aan en equivalent van 'nèfèsj' gebruikt (vgl. Job 7:11; 10:12; Pred. 12:7 (de Geest keert weder tot God Die hem gegeven heeft); Jes.26:9; Zach.12:1.³

Griekse wereld/ Jodendom

Bij Homerus gaat de ziel (psyche) als een zelfstandig onderdeel van het menselijk bestaan na de dood naar de 'sjeool' (onderwereld) en leidt daar een schimmig bestaan. Plato noemt de ziel onsterfelijk. Zij heeft een voorbestaan en voortbestaan. Ze is gevangen in de kerker van het lichaam, waaruit ze door de dood wordt verlost; dan is ze 'naakt', ontdaan van het lichaam.

Hoofdkenmerk van het platonische idealisme is: wat zich in de zintuiglijk waarneembare wereld rondom ons afspeelt, is slechts een film, een afbeelding van de eigenlijke wereld der ideeën (oerbeeld). Wij zitten met de rug naar die eigenlijke wereld toe als in een grot en zien de beelden van wat zich achter onze rug afspeelt in schaduwen op de wand van die grot voortbijtrekken.⁴

¹ De navolgende uiteenzetting is hoofdzakelijk ontleend aan F. J. Pop, *Bijbelse woorden en hun geheim*; s' Gravenhage 1964; s.v. ziel (blz.588vv).

² Het woord 'nèfèsj' komt 750 maal voor in het Oude Testament en is in de Statenvertaling 600 maal vertaald door 'ziel' (meestal). Het andere woord 'ruach' in het Hebreeuws en 'pneuma' in het Grieks, heeft vaak betrekking op de hogere geestvermogens van de mens.

Bible Works for Windows (Cd: Hermeneutika) geeft van het aantal keren dat 'nefesh' voorkomt in het OT de volgende opsomming: soul 475, life 117, person 29, mind 15, heart 15, creature 9, body 8, himself 8, yourselves 6, dead 5, wilt 4, desire 4, man 3, themselves 3, any 3, appetite 2, mise 45.

1) soul, self, life, creature, person, appetite, mind, living being, desire, emotion, passion 1a) that which breathes, the breathing substance or being, soul, the inner being of man 1 b) living being 1 c) living being (with life in the blood) 1 d) the man himself, self, person or individual 1e) seat of the appetites 1f) seat of emotions and passions 1g) activity of mind 1g 1) dubious 1h) activity of the wilt 1h 1) dubious 1i) activity of the character 1 i) dubious.

³ Zo Norman H. Snaith, *The distinctive Ideas of the Old Testament*; London 1957/7; p.148v.

⁴ De afbeelding is een fresco (1509) van Raphael (1483-1520), voorstellende de school van Athene (met links Plato en rechts Aristoteles).

Soortgelijke Platonische gedachten (de ziel als in de kerker van het lichaam) vinden we in de Wijsheid van Salomo (9:15). In de Joodse Apocriefen en Pseudepigraphen komen we ook de gedachte tegen van twee afdelingen in het dodenrijk, één voor zaligen en één voor bozen; soms is hier ook sprake van opstandingsgeloof. In de Talmud wordt wel geopperd, dat de zielen tijdens de scheppingsdagen geschapen zijn (creatianisme) en door een engel verbonden worden met de embryo in de moederschoot (vanuit het paradijs). Philo zit geheel op de Grieks-dualistische lijn. De ziel verlangt bij hem vanuit de smerige gevangenis van het lichaam hevig terug naar het hemelse leven bij de Eeuwige.

Nieuwe Testament

Hier is het woord 'ziel' (psyche) i.t.t. de Griekse gedachte gelijk aan wat het O.T. erover zegt: het leven (Hand. 15:26) en de hele mens (Mark.8:35-37), maar ook de zetel van menselijke gevoelens (Luk. 2:35), 's mensen persoon (1 Petr.1:9) of 'ik' (Matth. 11:29). Wel wordt in Matth. 10:28 duidelijk onderscheid gemaakt tussen ziel en lichaam. Al betuigt het gehele N.T. dus de eenheid van lichaam en ziel (geen dualisme), toch is er dualiteit (twee kanten van het mens – zijn..

Met 'geest, ziel en lichaam' in 1 Thess. 5:23 geeft Paulus niet direct een antropologische beschrijving van de samenstelling van de menselijke natuur (trichotomie), waarbij de geest het hogere in de mens zou zijn. Elders heeft Paulus het wel over: ziel en lichaam (de mens in zijn totaliteit). In 1 Thess. 5:23 kan bedoeld zijn: geest = de mens van binnen in zijn relatie tot God (zoals in de Statenvertaling: uw geheel oprechte geest) en ziel = de mens van binnen in zijn gevoelens, affecten en verlangens.⁵

De ziel is verder in het NT ook wel aanduiding van het verborgen innerlijke leven (Fil. 1:27; 2 Kor. 1:23), de mens in zijn verhouding tot God. Ziel en geest wisselen met andere woorden elkaar ook wel af in het NT

In 1 Kor. 15:44-46 maakt Paulus onderscheid tussen een 'psychikos' (natuurlijk) lichaam en een 'pneumatikos' (geestelijk) lichaam. Het psychische bestaan, dat van de eerste Adam is sterfelijk, vergankelijk. 'ziel-ig'. Maar na de opstanding deelt de gelovige mens, ook lichamelijk, in een pneumatisch Geest-doorademd eeuwig leven. Weer anders spreekt Paulus in 1 Kor. 2:14 over de 'psychische' mens in de zin van natuurlijk = aards, werelds, op zichzelf aan, onmondig. Maar door de Geest kan de mens reeds nu bij wijze van voorschot op het pneumatische bestaan van na de opstanding een 'geestelijk' (pneumatisch) mens worden (vergelijk ook Jak. 3:15 en Jud. 19).

treffen we het woord 'ziel' weer aan in de dubbele betekenis van : het geloof behoudt de ziel) en de mens naar de binnenkant (4:12; het laatste Bijbelboek wordt o.a. gesproken over de zielen der ar (Openb. 6:9vv.). De lichamen der martelaren zijn wel gedood, ee niet weg. Naar de ziel genieten zij eeuwige heerlijkheid. Het n ook door de dood heen redt en eeuwig thuishaalt, is trouwens le Bijbel.⁶

J. Calvin verstaat onder de geest: de rede/verstand en onder ziel: de wil en alle genegenheden. Vgl. ook Hebr. 4:12.

In het O.T. heeft God daarvan nog niet zoveel geopenbaard (Ps. 73:24vv.; Jes. 26:19). Maar naarmate de openbaring voortging, werd ook het geloof in het leven na dit leven vaster. Zie hierover vooral ook 2 Kor.5:1vv (over het huis niet met handen gemaakt, eeuwig in de hemelen/ de woonstede uit de hemel is). Ook wordt ons in N.T. gezegd, dat de goddelozen eeuwig gestraft zullen worden (bijv. 25:46; Luk. 16:23), terwijl Openbaring 20:4vv. ons tenslotte vertelt, dat zij, die om het getuigenis van Jezus Christus stierven, eeuwig zegevieren met Christus in de hemel. Zij zijn naar de ziel levend geworden in de 'eerste opstanding'. Deze troost van de eerste opstanding is samen met de troost van de wederopstanding des vleses voor al Gods kinderen iets geweldigs geweest. Wie in Christus gelooft, leeft eeuwig (vgl. ook Fil. 1:23).

⁶ De afbeelding geeft enig idee van wat de onderscheiding ziel, geest en lichaam voorstelt. Denken, voelen en willen zijn de functies van het innerlijk(de ziel) van ons bestaan.